de ovend

7e jaorgang no. 4

de Ovend

zeuvende jaorgaank no. 4 augustus 1979

"De Ovend" is dé Stellingwarver culturele uutgifte, mit de naodrok op Stellingwarver schrieveri'je, taelkunde, volkskunde en historie. "De Ovend" wodt uutgeven deur de Stichting Stellingwarver Schrieversronte, en verschient ien keer in de twie maonden.

Adm. Johan Veenstra, Binderweg 3, Ni'jhooltpae, till. (05610) 8252
Red. Henk Bloemhoff, Boverweg 15A, Ni'jberkoop, till. (05163) 371, of: (050) 120154
Bureau-red.: Pieter Jonker, bureau Stichting Stellingwarver Schrieversronte, Meulehoeve, Bongheer 1, Postbusse 138, 8430 AC Oosterwoolde, till. (05160) 4533
Tikwark: Henk Kroese, Oosterwoolde.

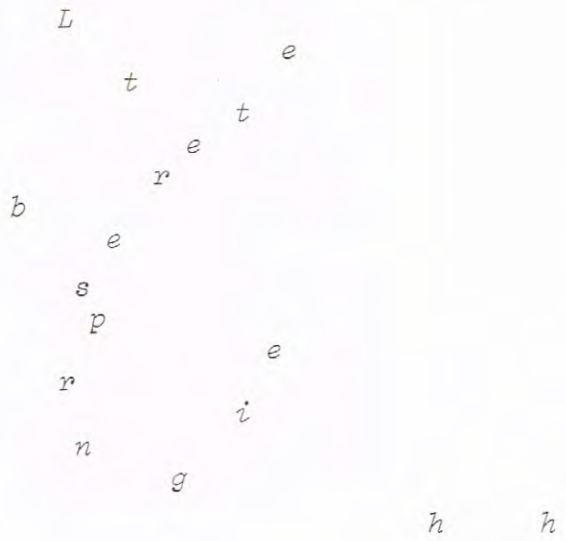

Zuniger

't even moet zuniger
ok veur een dicht r,
an now oe was 't zwaor
van now of moe lichter
Een fikse b spering
van lette s en pepier,
eparkter inspiraosie,
dat st l ik hier.

Mar toppen mit dichten
en ka pen mit "vak",
daor bin ik op t gen,
dao an heb ik lak.
Daorom dit ged cht
mit iks om et lief,
omda'k zo raeg speule
en toch dichter blief.

armen outman

Van hondsdraf tot melkzoeger

"Kroep-deur-de-tuun" zeggen ze in pattie krieten van oons laand. En dat is beslist gien rere naeme veur disse aorige, zaacht behaorde lipbloemige plaante. Want kroepen kan hi'j. Iederiene die een betien tuun om huus het zal dat grif weten. Op niet al te dreuge plakken mit een boel schaad kuj' him meerstal vienen. Onder de hede, bi'j de dongbulte of in een wat verleuren hoekien kropt hi'j mit zien lange stingels, riegelmaotig wottelschietend over de grond. Mar niet alliend in de tuun of op et hiem kuj' him vienen. Hi'j gruuit bi'jglieks ok in hooltwallen en baarms, en langs slootkaanten en bosranen. Et is een oolde, inheemse, van oorsprong bosplaante, die zien gruuigebied in de loop van de tieden staorigan uutbreided het. De ronde hat/niervormige kattelde blaeden bin paorsig en/of grunig van kleur. De blauw-paorse (pattietoeren lila-achtige) bloempies wo'n geern opzocht deur verscheiden insekten b.g. de eerd- en de stienhommel, de goolden metselieme en de bekende hunningieme. Dus veur de iemkers is hi'j ok nog van nut. Mar niet alliend veur de iemker. Veur vule meensken. Aenlik veur elkeniene. Want wat kuj' allemaol mit dit "stokkien onkruud" doen? En wat schoelt d'r an machten en krachten in? Om et wat overzichtelik te maeken, za'k perberen dit in drie stokkies zo dudelik meugelik te behaandelen.

Et eten en drinken

Jim kieken d'r misschien verheerd van op, mar dit kruud is best te bruken in de keuken. Et is slim aromatisch en geft een lekker smaekien an de soep aj' d'r wat van in snipperen. Ik zels bruuk et vule in et veurjaor as d'r nog gien sellerie of pieterselie in de tuun staot. Ok deur et slaod henne is et heerlik, de sappige blatties geven d'r een pittige smaek an. En et is nog gezond ok, want et is goed veur de spijsvertering en over 't algemien neumen zuvert et; daorover doukies meer.
Vroeger wodde et bruukt veur et klaoren van et bier, pas

laeter kwam daor hoppe veur in 't plak. Ok deden ze et - en waorschienlik alderdeegst now nog - tegere mit de kruden deur de soepenbri'j henne. Dit gebeurde veurnaemelik in Overiessel, waor as ze 't kruudmoes nuumden[1]). Die gewoonte is hoogstwaorschienlik een overbliefsel van een slim oold, heidens gebruuk dat in verbaand ston mit et reinigen van et lichem. Et sap van de hiele plaante mingd mit geitemelk wodde vroeger wel dronken tiedens de doe algemien veurkommende veurjaorskuur. We bin now mitien belaand bi'j et volgende diel.

De geneeskunde

Etzelde draankien waor a'k et krek over hadde wodde ok beschouwd as een goed middel tegen longtering, wat doe die tied vaeke veur kwam. Mar ok op ere menieren en tegen ere ziekten en kwaolen wodde et - en wodt et now nog - bruukt. Zo is et een hiel goed middel om ziektes van de lochtwegen zo as astma en bronchitis tegen te warken. Dit kuj' doen deur d'r thee van te zetten of tinctuur van te maeken. Ok kuj' omslaegen maeken mit een oftreksel d'r in; dat geneest dan zweren en kleine wonties. Rauw kauwd lat et koezepiene verdwienen. In et bad is et te bruken as pieneverdriever bi'j ischias en jicht. En zo kan 'k nog wel een schoffien deurgaon. In de krudegeneeskunde speult et dus een grote rolle, mar ok in de officiële geneeskunde wodt et bruukt. Die zullen d'r wel bepaolde stoffen uuthaelen, want d'r zit nog al wat in, b.v. etherische eulie, looizoer, bitterstof, vitamine c, salpeterzoere kali en minerale zoolten. Dat is nogal wat veur zoe'n klein plaantien, mar we bin d'r nog lange niet.

Oolde gebruken

Dat de hondsdraf in de ooldhied een biezundere betekenis hadde is een ding dat zeker is. Neem now alliend mar een oolde Stellingwarver naeme melkzoeger. Uut et boek Planten en hun namen van H. Klein, waor a'k wel meer gegevens uut haeld hebbe, citeer ik et volgende: "De volksnaeme melkzoeger neteerd veur Stellingwarf, het te maeken

mit een hiel oold gebruuk, waorschienlik wel heidens. Ie maekten van de plaanties een kraanze en nammen die mit naor et laand om de koe die in 't veurjaor et eerste buten was, deur disse kraanze te melken, dat de melkopbrengst in et kommende seizoen mar hoge wezen zol. Ok was dan et vee et hiele jaor deur bescharmd tegen schaelike invloeden. Ie konnen ok de kraanze om de kop van de koe hangen, wat as etzelde risseltaot opleverde."

De heer Klein het meer as honderd van alderhaande boeken, waorvan de meersten antikwarisch, deurpluusd om gegevens te vienen over plaanten. In dit locht bekeken zo'k zeggen willen dat et op zien minst opvalend is dat alliend de Stellingwarven veur dit gebruuk nuumd wodden[2]). Wat trouwens in ere krieten vroeger ok wel daon wodde, was et stri'jen van et kruud deur de stal henne. Ok dit om een protte melk te kriegen. En wat die kraanze veerder angaot: lange tied leden deden de oolde Germanen die, op bepaolde heilige daegen, om et heufd henne. Op blote bienen leupen ze dan deur et bedauwde grös. Neffens pattie geleerde koppen gong dit ter ere van Thor de dondergod, waor as et kruud an wijded wezen zol. Mar neffens Grimm (sprokiesman) stammen pattie Duutse volksnaemen (en via, via, ok de Nederlaanse naeme) of van et woord Gumir of Gunde. Op himzels niks biezunders, was et niet dat Gunde de naeme was veur iene van de Valkyren. De Valkyren weren in 't beginsel onstarfelik en onkwetsbere dieneressen van de godhied Odin, die d'r zorg veur dregen mossen dat de sturven Vikinghelden van de eerde naor et Walhalla gongen. Bi'j dit wark bruukten ze heilige peerden en now geleufden ze doedertieden dat de dauw op de eerde zwietdruppels weren van die an en of draevende peerden in de locht. Ze gavven d'r dan ok grote weerde an; vandaor dat ze d'r op blote bienen deur henne leupen. En omdat ze dat deden mit een kraanze van melkzoegers op et heufd, liekt et mi'j meer veur de haand te liggen dat dit plaantien wijded was an Odin. Dit in verbaand mit wat hierboven staot en omdat et kruud zels ok een reinigende warking het én omdat de blatties kwa vorm vule lieken op peerdehoeven. In de naacht van 30 april op 1 mei (de Valpurgisnaacht) kommen alle netuurwezens van de ere kaant (zoas keboolters, alfen en heksen)

bi'j mekaander. Aj' as meenske daor dan bi'j kommen en ie hebben zoe'n kraanze om et heufd dan kun ze je niks doen. Ok kuj' dan de heksen tussen de meensken herkennen. In Drenthe en de kop van Overiessel numen ze disse plaante ok wel oelkenblatties. Oelken bin goeie eerdgeesten en om huus en heerd te bescharmen nammen ze et kruud wel mit naor binnen. In Frieslaand numen ze disse plaante donderbloeme; et wodde bruukt as bescharming tegen de bliksem. D'r is ok een Jezus-legende rond dit plaantien. Doe de Heilige Petrus op een kwaoje dag koezepiene kreeg gaf Oonze Lieve Heer him de raod om te kauwen op een peer melkzoegerplaanties. Petrus hadde et nog mar krek daon, of vot was de piene. Zo ziej' mar, d'r zit al mit al an wetensweerdigheden een hieleboel om dit plaantien henne. En dat zoj' toch niet zeggen aj' him zo half votkreupen tussen et grös glimmen zien. Veur de meersten is hi'j niet meer as een weerdeloos stokkien onkruud. Mar vergaon dot ok dit "onkruud" niet en de weerde d'r van liekemin. Et begrip van en veur die weerde jammer genoeg wél, mar dat ligt niet an et plaantien, dat ligt an een aander netuurwezen dat himzels de kroon van de schepping nuumt. Mar de kroon stinkt naor frituurvet en deodorant, is vergiftigd deur nicotine en alcohol en de kaanker zit d'r in en aandere verwoestende vreteri'jen. Tja, et is hiel lange leden dat "de kroon van de schepping" een kraanze van de melkzoeger dreug as kroon.

Arp Ernst,
Schuinpad 30,
Berkoop.

Noten

1). Kennen goenend dit gerecht nog? Ik bin d'r beni'jd naor.
2). Et liekt me van belang te weten te kommen of sommige Stellingwarvers dit gebruuk nog kennen. Ik zol graeg reakties kriegen.

Literatuur

Guerber, H.A. Noorse Mythen, Zutphen, z.j.
Uyldert, Mellie De taal der kruiden, Naarden, 1948-1972.
Thijsse, Jac.P. Bloemen en haar bezoekers, z.p., z.j.
Klien, H. Planten en hun namen, Amsterdam, 1970.

Aanders

Hi'j vuulde him aanders
as zien buurjonge Jan
Want vri'jen mit een maegien
daor kan die wat van.

Bi'j him in de klasse
daor zatten wel een peer
hiel mooi om naor te zien
Mar dan ok niks meer.

Hi'j vuulde gien baand
mit et aandere geslacht
Hi'j begreep et niet goed
't Lag boven zien macht.

Op 'n dag heurde hi'j doe:
et kwam veul vaeker veur
Leven mit een aandere man
Ie gongen dan veur homo deur.

Zien oolden wollen doe
niks meer van him weten
Hi'j was doe alliend
Ze weren him vergeten.

Och, Here geef him de kracht
Zien aanders t'accepteren
En wi'j as grote meensken
Moe'n nog een hiele protte leren.

Immie Hoekstra

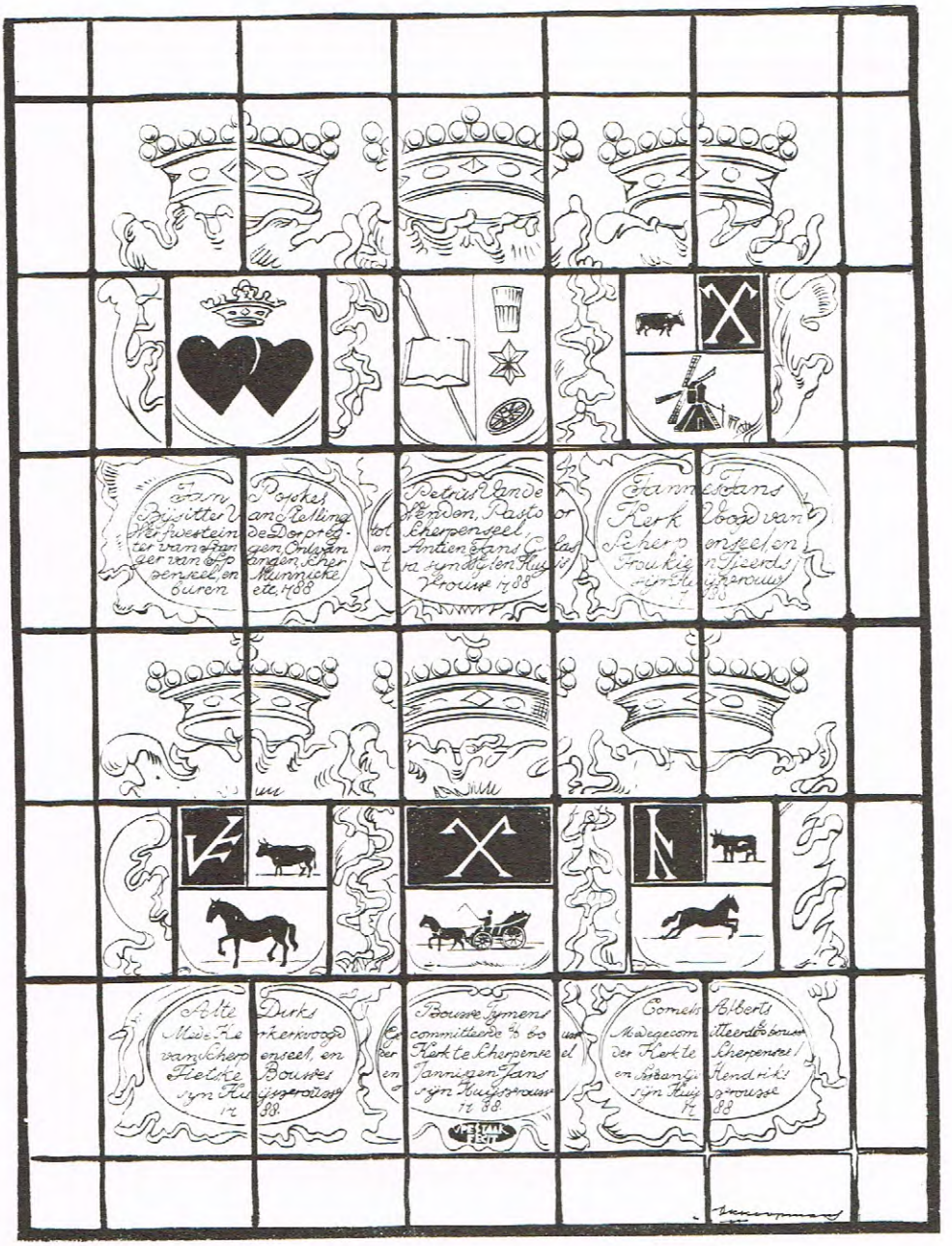
Jan Pojkes
Bijsitter van Stelling
Werfwestein de Dorpreg-
ter van Stan gen, Ontvan
ger van Sp angen, Sher
penseel, en Munnicke
buren ett, 1788
Petrus Van de
Wenden, Pasto
Scherpenseel,
Antien Jans Glas
ra syn Wylen Huys
Vrouwe 1788
Jannes Jans
Kerk Voogd van
Scherp enseel, en
Frouk ien Tjeerds
syn Huysvrouwe
Alte Dirks
Mede Ke rkerkvoogd
van Scherp enseel, en
Fietske Bouwes
syn Huysvrouwe
1788.
Bouwe Tymens
committeerde % bo
Kerk te Scherpense
Jannigen Jans
syn Huysvrouwe
1788.
Comels Alberts
Medegecom itteerde % bouw
der Kerk te Scherpenseel
en Sybantje Hendriks
syn Huysvrouwe
1788

Over de ruties van Ype Staak in et karkien van Scharpenzeel

Veurdat et in 1788 zo veer was dat ze mit et bouwen van een ni'je karke in Scharpenzeel beginnen konnen, hadde de grietman over Stellingwarf-Westaende, jonker Willem Anna van Haren, eupelik bekend maekt:

> "vestig bijzonder Jan Popkes Stelling van Scherpenzeel, - om op 18 dezer de klok te kleppen, 's morgens te 9 uur, 10 en 11 uur, telkens 100 slagen, waartoe wij Jhr. Willem Anna van Haren alsdan Wolvega verlaten, - om bij klokkleppinge 's morgens om elf uur in hunne dorpskerk te compareeren, teneinde aldaar bij eenparigheid of meerderheid uit te vinden en te resolveeren tot zodanige schikkingen en middelen als ter reparatie of vernieuwingen van voornoemde dienstig bevonden zal worden te behooren en tevens de middelen ter betaling dies te bepalen."
> (Bron niet meer bekend)

Et besluut veur de ni'jbouw wodde ondertekend deur:

Dirk Roelofs Oosten	Jacob Gerrits
IJssebrands Dirks	Sikke Jans
Alte Dirks	Dirk Michiels
Johannes Roelofs	Hans Tiemens
Klaas Jacobs	Barteld Klasen
Peter Wubben	Cnelis Alberts
Jannes Jans	

As uutvoerders wodden anwezen de karkvoogden Jannes Jans en Alte Dirks, en veerder Bouwe Tiemens en Kornelis Alberts.

D'r was gien geld genog, dus mossen ze lienen, en wel 1000 caroliguldens van de bi'jzitter Jan Popkes in Sliekenborg en 1000 caroliguldens van Bouwe Tiemens, beide tegen 2½ persent. Veur de oflossing kwam d'r een heffing op de laansflorenen die in 1788-1789 ieder keer 202 caroliguldens opleverde. An giften kregen ze van de Staoten 315 caroliguldens veur et gebouw en nog 36 caroliguldens veur een beschilderd glas. De dippeteerden, de Raoden van et

Hof en de Rekenmeesters deden ok mit en kwammen stok veur stok ok mit 36 caroliguldens veur een beschilderd glas op de proppen. Opteld wodt dat 459 caroliguldens mar waor de honderdste penning oftrokken wodde.

Now bin d'r nog vier raemen mit beschilderde glaezen. Naost dat van die Hoogmogende Heren uut Liwwadden kwam d'r ok iene van Willem Anna van Haren zels, en iene van Bi'j-zitters, Karkvoogden, Committeerden en de predikaanten.

Veur et schilderen kreeg Ype Staak 110 caroliguldens en 14 stuvers. Ype Staak, die ok nog burgemeester van Sneek was, wus hoe hi'j d'r mit an mos want et liekt d'r op dat hi'j van de tied of dat hi'j in de wiege lag al mit dit vak an de gaank was. Zien wark leup ommes over haost alle kertieren van de hiele ieuw.

De Hoogmogende Heren mossen et in heur ruties mar doen mit leeuwekoppen mit zoe'n mooie opkrulde tonge die de snute ofslikt, krek of d'r hunning op zit. Dus gien duvel-banende ketterse griffioen wat in dit laand van de Stel-lingwarven beter op zien plak wezen kund hadde.

Van Haren kon him ok best redden zonder de leeuwekop-pen. In zien waopen pronkt hi'j ommes mit zien grote mus-se waor twie ezelsoren uutstikken. Dat was dus veurmekeer, mar hoe zat dat now mit de karkvoogden en zo?

Et kwam Ype Staak prachtig van passe dat de meersten wel een eigen huusmark hadden zoas alle boeren. Dit onder-scheidingsteken kon mooi uutspeerd wodden in een rood veld. Daornaost of d'r onder was dan nog plak veur plaeties uut et boerebedrief, een peerd, een koe, een waegen en een meule, wiels de bi'jzitter, dörprechter en ontvanger een peer vurige hatties kreeg mit een extra kroontien d'r bo-ven op.

De doomnee was niet hoogmogend en was ok gien boer. Hi'j hadde dus niks, gien waopen, gien mark, alliend de biebel en zien versturven "huysvrouw" Antien Jans Glastra, juust genog veur Ype Staak om naost et Boek, een glas, een steern en een rad te schilderen. Boven elk van disse zes ruties staot een krone mit dattien dikke parels. Et kan wezen dat parels hier niet hielendal op heur plak binnen, mar et is wel zo dat alles mitwarkt om et karkien d'r wat mit op te fleuren. Veural as et locht d'r in speult, zoas et

van begin of an west had.

As uutvoerders van de plannen stonnen de karkevoogden Jannes Jans, Alte Dirks, Bouwe Tiemens en Cnelis Alberts te boek, en is Anne Hylkes Alsma van de Lemmer de annemer van de bouweri'je. Bestek en tekening weren van Wiepke Romkes uut De Kuunder. Hi'j was ok de opzichter.

In de toren van disse karke leit een losse stien waor op staot: "1788 den 3 may heeft Andries v.d. Wenden de eerste steen aan deese Kerk gelegt. A.H.A. en H.F. hebbe deese Kerk gemaakt". Opschrift torenklokke van Scharpenzeel: "In 't jaar 1638 heeft mij Jacob Noteman in Leeuwarden gegoten. Fusa A° 1638. Pastore Oberto F. Miederhuis in Scherpenzeel cum annexis Jan Jansen, Sijbrand Cornelis, Bouwe Tiemens, Herman Tiemens, Rencke van Lycklama Grietman van Stellingwerff West-Einde" (plus waopen).

Hier de lieste van de predikaanten tot 1788 van 10 augustus 1602 of doe de Dippeteerde Staoten van Frieslaand opreupen om binnen zes weken een predikaant te "beroepen".

Balthazar Stuufsant tot 1622
Obertus Foppes Miederhuis 1623-1654 (gedenkstien in de toren)
Regnerus Ruardi 1655-1689
Melchior Steentille 1690-1702 (schoonzeune van Ruardi)
Gavius Nauta 1703-1705 (geboren in Sneek)
Rudolphus Riddringa 1703-1705 (hier overleden)
Henricus Carolinus van Bijler 1709-1722 (geboren in Wolvege)
Titus Staak 1723-1736 (geboren 1700 in Minnertsge)
Elbertus Noordbroek 1736-1745
Johannes Wilhelmus de Blanche 1745-1749
Andries v.d. Wenden 1749-1750 (geboren in Ooldelaemer)
Petrus v.d. Wenden 1750-1793 (overleden "aihier")

Tot oonze tied is et nog een hiele lieste, mar daor pik ik allienig mar een peer naemen uut van doomnees daor mi'j nog wel et ien en aander over bekend is.

Dan nuum ik in 't veurste plak Hajo Uden Meyboom die van 1868-1872 op de pasteri'je woonde. In die tied wodde de doomnee benuumd deur de boeren die et laand in eigendom hadden en daordeur floreenplichtig weren. Al hadden

in 1795 alle mannelike lidmaoten naost et gewone stemrecht ok recht om de doomnee te "beroepen", in 1803 gong et stemrecht over naor de floreenplichtigen, die dat hullen tot 1878.

Dat was allemaole veur mien tied, mar ik hebbe 'm toch nog kend doe ik een schoelejongien was en ik mit grootvader in de glaezen waegen mit de zwatte d'r veur him van et station in Wolvege haelde. Doe was hi'j al lange perfester in Grunningen. Onder et rieden, de vielen knasten deur de makkedam, en in 't midden van de diek was argens nog een peerdepattien, luusterde ik naor zien verhael over de reize in een eupen vliegtuug naor Londen waor hi'j preekt hadde in de Hollaanse karke.

Elk jaor kwam hi'j 'n posien in de polder waor as hi'j dan bi'j mien bliende overgrootmoeder uutvanhuus was. Dat het hi'j volholen tot haost an et aende van zien leven toe, en hul, doe hi'j al 83 jaor was, veur zien oolde gemiente nog een preek bi'j de bevestiging van zien leerling D.M. Hoekstra (16 meert 1926): "Het is bijna zestig jaar geleden, dat ik hier het eerst voor u stond." Ok buten de karke omme het Doomnee Meyboom een boel veur 't dörpsleven betekend. Om 1880 henne sprak hi'j 'm al uut veur et inpolderen van de Zuderzee. En doe Domela Nieuwenhuis zakkies plakken mos, ieverde Meyboom veur zien vri'jhied.

Veur de jongen uut 't dörp had hi'j zels een tellurium maekt, een soorte planetarium, dat ze zien konnen hoe de eerdballe en de maone om de zunne henne dri'jen. Veerder leut hi'j ze ok deur een microscoop kieken naor et gewriemel in een druppel slootwaeter.

De striekstok waormit doomnee chladnische klaankfeguren in et zaand op een glasplaete toverde wodde nog tieden beweerd. Een peer van de toespraoken veur de gemiente Scharpenzeel bin gelokkig beweerd bleven. In: "Mijn besluit om te blijven" "naar aanleiding van een beroep naar de gemeente Marssum", deur Doomnee H.U. Meyboom (1871) lees ik an 't aende ditte:

> "En zoo blijf ik dan mijne Vr! blijf ik in uw midden. Die mij lief gehad hebben zeg ik dank en ik vraag hun: hebt mij ook verder lief, zoolang ik

niet billijkerwijze uwe liefde verbeur. - Die mij verdragen hebben, vraag ik eveneens: wilt ook verder verdraagzaam zijn. En die tegenstanders zijn geweest, roep ik toe: gaat ook verder voort met eerlijk en trouw tegen te staan wat u gevaarlijk dunkt, opdat gij in geen enkel opzicht om mijnentwille uw geweten verkrachten moogt!"

Uut et "Afscheidswoord aan de gemeente Scherpenzeel c.a.", 20 oct. 1872:

"In uw midden heeft het modern besef, dat waar eenheid in de leer niet mogelijk blijkt te zijn, eenheid in de liefde toch niet moet, toch niet mag verloren gaan. - Dat geen prediking, van welke richting ook, in staat blijke U den vrede te ontnemen, en uwe liefde te doen ondergaan in strijd. Verdaagzaamheid nu en te allen tijde zij en blijve uw leuze!"

In dit stokkien wi'k niet veurbi'j gaon an doomnee A. van der Heide die net as H.U. Meyboom naost et wark binnen de gemiente liekegoed een grote rolle speuld het in een veul wiedere ruumte.

Hi'j was nog mar 23 jaor doe hi'j in 1895 veur et eerst op de preekstoel in Scharpenzeel klom. Hi'j hul dat vol tot 1898. Laeter kwam d'r veur 'm nog veul meer te doen, en hi'j was Twiede Kaemerlid van 1925-1937.

Hier volgt dan now een stokkien uut zien ofscheidspreek in dat heldere karkien mit de kleurde ruties van Ype Staak.

"O, als ik dacht aan het leven der meeste menschen hier, hoe zij dikwijls hunkeren naar werk en dan weer overwerkt worden, hoe hun vrouwen ook mee moeten, en hoe hun kinderen vroeg van school komen om ook wat te verdienen, kleine werkers, o wat een talenten worden verstikt, wat een menigte gaven moeten ongebruikt blijven, want de kinderen moeten verdienen, verdienen, ze moeten wat opbrengen, zij, de stumpers, die nooit zullen weten het genot, de frischheid, de heerlijke ongedwongenheid van de jeugd, om maar te zwijgen van de misvormden, de misgroeiden, die niet kunnen verdienen, en als ik dan denk dat met al hun gezwoeg en

al hun getob, met hun zuinig overleggen en tienmaal een cent omkeeren voordat hij uitgegeven wordt, de menschen nog niet vooruitkomen, maar altijd even arm blijven - een enkele uitzondering daargelaten - en als ik dacht aan de weelde, den overvloed, de krankzinnige verspilling van schatten van hen die nooit arbeidden, nooit de rug kromden, nooit een spade grepen of hun geest inspanden als ik Zondagsavonds met heimelijke schaamte de trekkers zag komen, uren en uren dikwijls geloopen hebbend, belast en beladen en vaak grijsaards en knapen erbij, moe, met loomen tred, magere, verweerde gezichten, vuile kleeren, om de keten te vullen, om te baggeren de turf die anderen zullen stoken, die er niet aan denken van wat een ontberen, wat een lijden, wat een menschenzweet die stomme turf kan spreken, - als ik opmerkte ijver, welmeenendheid en goeden wil bij de werkbijen der samenleving, die met inspanning gegaarde honing moeten afstaan aan anderen, die niet zelf vergaren, maar wel schuren bouwen en brandkasten smeden, - als ik zag dat een jeugd zonder zon en ouderdom vol ontbering en kommer het lot was van hen, wier manlijke leeftijd gedrukt werd door duizend zorgen, - als ik zag dat er nog menschen waren die durfden verklaren dat het niet zoo erg was, of de straf van God, of een leerschool voor het hiernamaals, heb ik menig bitter woord gezegd."

De grote zarke van Obertus Foppes Miederhuis ston, zo lange as ik die stien zien hebbe, altied in de toren, votkreupen aachter een zwaore braandkaaste. Dat was aenlik zunde veur zoe'n stien waor zokke mooie letters in uuthakt binnen.

"Ick heb geleeft en leve nogh
Ick leef den Heer, maar hoort mij toch,
Ick zeg u nogh als predicant
Dat ik u wacht in 't eeuwigh land.
Anno 1654"

Mar de ooldste stienen in de polder bin te vienen bi'j

ANNO 1627 DEN 4 MAR
GERVST DEN
REGRAVEN

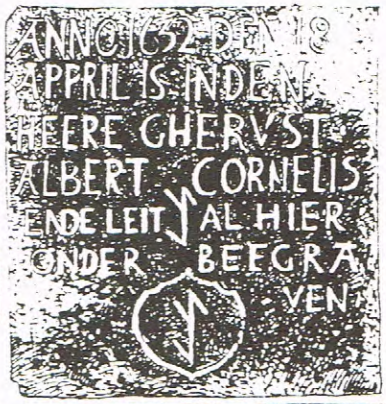
ANNO 1632 DEN 18
APPRIL IS INDEN
HEERE GHERVST
ALBERT CORNELIS
ENDE LEIT AL HIER
ONDER BEEGRA
VEN

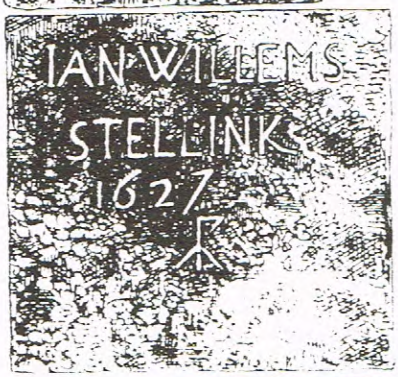
IAN WILLEMS
STELLINK
1627

ANNO 1626 DEN
29 MAIVS IS INDEN
HEERE GERVST DEN
ERSAMEN PETER
IVRIANS ENDE LEIT
HER BIGRAVEN

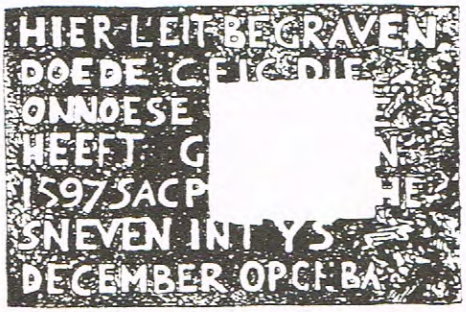
HIER LEIT BEGRAVEN
DOEDE
ONNOESE
HEEFT
1597 SACP
SNEVEN INT YS
DECEMBER OPCI BA

et klokhuus van Spangehoek, waor vrogger ok een karkien staon het. D'r bin temeensen een stok of wat van die stienen, de jaoren deur, overbleven. Een inkelde zal wel as drumpel veur een koestal bruukt wodden, en onder de poten van et klokhuus liggen ok zokke stienen. Op iene daorvan is nog te lezen dat in 1597 Doede "sneven is in 't ys", en op een aandere stien wodt dudelik maekt dat Albert Cornelis "alhier onder leit begraven".

Veerder wi'k d'r mar mit veur de draod kommen dat bi'j mi'j aachter et huus de stien van Willem Jansen die in 1615 "in den Heere is gerust", tegen de mure staot. Now moej' nog mar niet vraogen hoe as die stien daor kommen is; dat is een verhael dat nog niet schreven is, mar dat misschien laeter nog es komt. Ie snappen et al, d'r zit een otter in 't bolwark, daoromme. As ik morgens de deure naor de tuun eupen doe kiek ik eerst altied naor de stien en dan zeg ik: "Dag Willem." Dit overkomt ok niet iederiene, en dan ok nog nao zoveul honderd jaor. En veur mi'jzels het disse groet de betekenisse van verbunnenhied mit et oolde Spangehoek waor a'k opgruuid bin.

Dirk Kerst Koopmans

Een kiend

Een kiend in een glaezen pot
Een kiend, mar ie zaggen et d'r niet an
Een kiend op stark waeter dat was zien lot
Een kiend, ie begriepen niet hoe et kan
Een kiend, zo hulpeloos, zo teer
Een kiend, et leek op een moonstertien
Een kiend, mar zo hoeft et veur mi'j niet meer.

Immie Hoekstra

Uut de bezettingstied

In de bezettingstied van '40-'45 was d'r in de hiele wereld spanning over de ofloop. Wi'j woonden doe an de Schaansdiek onder Donkerbroek; een strekien dat now bi'j Waskemeer heurt. Distribusie veur meensken en dieren. Mit 't gruuien van de spanning kwam as verzet de staeking van melklevering an de botterfebrieken, en deur die reboelie kwam d'r meer een geest van: now weten we wat we an mekere hebben.

De onderdukeri'je kwam op gang en deurdat et bi'j oons nogal een stille, vertrouwde buurt was, was daor ok nog al es wat uutvanhuzeri'je van veural jonge meensken die niet warken wollen veur de Duutse bezetters. Veur oonze buurt is 't daor gelokkig goed oflopen. Hulde an alle meensken die an dat soort dingen vaeke mit 't offeren van eigen leven mitwarkt hebben en die d'r toe mithulpen hebben dat wi'j weer onder 't jok uutkwammen. Die daor niet woonachtig was, vertrok nao de oorlog naor 't eigen stee, mar d'r bleven nogal wat jonge meensken over die daor thuus heurden en zokken mossen ok es een keer wat ontspanning hebben nao zoe'n spannende tied. D'r wodde een tocht op touw zet mit peerd en waegen naor Paterswoolde. Oonze buren hadden een jonge zwatte friese ruun en wi'j een witte kedde die aanders ok wel mitmekere in 't span warkten en een veur die tied nogal flinke banewaegen was ok anwezig. Wat plaanken veur gezaemelik zitplak over de ziedschotten en mit gelokkig goed weer en goed zit gong de reize an.

Onderwegens op 'e Haule pikten we nog wat manlike en vrouwlike maoten van de jongeluden op en doe fleurig op naor Paterswoolde. D'r was ok een jonge uut Donkerbroek bi'j die nogal gesteld was op een buurmaegien van oons. Hi'j paste wel bi'j oons zelschop en het onderwegens veur de ofwisseling ok nog een stokkien veurdregen. Doe 'k dat goed beluusterd hadde, docht ik bi'j mi'j zels: 'k hoeve oonze buurvrouw niet te waorschouwen dat heur dochter een verkeerde keuze dot. Aj' zokke dingen mit gevuul naor veuren brengen kunnen, zit dat wel goed.

't Was een hiele reize naor Paterswoolde, mar 't veren

op 't meer mit mekere was toch wel mooi veur oons as laandrotten. Zoe'n reize het nog wel es wat krapte an uren en zo was et doe ok al. 't Was al aorig duuster dce wi'j zingende deur De Haule reden Et Fochteler volkslied wodde bruukt om De Haule wat op te fleuren. Now, opfleuren was 't aenlik ok niet hielemaole: "Aachter op 'e Haule is 't knollegruun bevreuren," mar doe wi'j inzetten mit "falderalderiere" klonk d'r een stemme uut et duuster: "Om 'e bliksem net." Die was dus Friestaelig mar kon oonze satirische hymne wel verstaon. 't Was trouwens ok nog gien tied veur knollegruun. Misschien mossen ze nog al zi'jd wodden. Plokken en bevriezen was nog niet an de odder, mar veerder was 't krek zo goed van toepassing op 'e Haule as op 'e Fochtel. 't Was doedertieden een gebrukelike naobouw ok op de zaanderige bouwakkers van die streek. Die jonge uut Donkerbroek zal donkt mi'j wel 't laeste thuus west hebben en de Haulsters konnen eerst ofstappen.

De peerden bin tegere naor oonze buren reisd wat oonze witte wel best vun. Ze hadden him wel es een poze te bruken en as ik him dan es een dag bruukt hadde en 'k kon him weer missen, hoefde ik him niet weeromme te brengen. Ik brocht him de dam uut en leut him dan mar gaon. Draevende gong hi'j dan de menninge langs naor de zwatte van de buren. Dat bin van die dingen die je bi'jblieven in 't leven. De bezetting geft oons een wrange smaek in 'e mond, mar mitmekere optrekken zoas wi'j dat doedertieden hadden geft plezierige herinnerings.

Tj. Dijk

gezang 401

Een geve steenz' is oonze Heer

Een geve steenz' is oonze Heer,
een vlochtplak zal Hi'j geven.
Een starke steun veur alleman,

in d' onderwal van 't leven.
De keuning van 't kwaod,
de duvel die staot
al ree veur de stried,
mit leugens in et kriet,
en lieper as de liepsten.

We daenken dat we stark staon (zingen: starrek)
mar redden et mar even.
As we niet naost Zien Zeune gaon,
God het oons hulpe geven.
Weej't nog niet wiss',
't is Christus die 't is.
Hi'j wint overal,
Hi'j die oons helpen zal.
Mit God kuj't nooit verliezen.

Al wodt de wereld ok een hel,
en moe'n we vaeke lieden.
Et heufd d'r veur! De Heer die wint,
Hi'j brengt oons bet're tieden.
De duvel die vrot,
mar wat hi'j ok dot,
hi'j stridt zonder kaans,
hi'j is toch minder maans.
Et woord van God is machtig.

Et woord van God hoolt iewig staand,
Zien waorhied is oons baeken.
Hi'j nemt oons meensken bi'j de haand,
en zal oons starker maeken.
Al steelt en al braant
de rover oons laand,
oons goed, oons bestaon,
hi'j zal verliezen gaon.
Et riek van God is oonzend.

vertaeling: Johan Veenstra

Oosterse kontakten

Bi'j de uutgeveri'je Stabo/All-Round in Grunningen verschienen op et heden staepels boeken. Een protte daorvan bin herdrokken. An de iene kaante is dat mooi, an de ere kaante moet ni'j uut te geven wark veurrang hebben. Daoruut moet neffens mi'j blieken of de streektael nog leeft. Dat dot veerder niks of van mien wardering veur de uutgeversaktiviteiten van Willem Diemer.

Een hiele mooie herdrok is Het schip van Ternuten van David Hartsema. Dat is een boekien mit vassies veur kiender in et Grunnings, mar "groten" kun d'r lieke veule plezier an beleven. Naost de prachtige vassies die as veur kiender biezunder geschikt binnen, vien ie hiel aorige tekenings van Folkert Haanstra. Et is veur de Grunninger kiender te hopen dat alle schoelen dit boekien nemen. De oplaoge is 750!

Ok verscheen et Grunnings heurspel De badde is oaf, dat deur Diemer zels schreven is in 1946 in opdracht van de regionale omroep. Et haandschrift lag in 1962 al klaor en wodde in 1979 pas drokt en uutgeven. De badde is een dri'jbrogge. Et heurspel had doedertieden een protte succes, mar is neffens Diemer zels niet et beste wat as hi'j schreven het. Et taelgebruuk is goed, mar et thema wat goedkoop. Spietig genog bin alliend de dialogen in et Grunnings. De inleiding van et boekien is zeker van belang. Et boekien is in een middag uut te lezen. Mar as disse uutgifte ƒ 15,-- kosten moet is veur mi'j nog de vraoge.

Pieter Jonker

Het schip van Ternuten. Verskes veur lutje kiener en groten. Deur David Hartsema, Stabo/All-Round, 1979, twiede drok, 63 blz. Pries ƒ 15,--

De badde is oaf..., 'n Veenkoloniaole Volkstragedie. Deur Willem Diemer, Stabo/All-Round 1979, 70 blz., mit inleiding.

Krummelties

- Et "zetduveltien" zorgde d'r veur dat d'r in et gedicht Eerst drie bochies van Peggy Klinkhaemer in De Ovend, 7e jaorgaank no. 3, blz. 90 een fout sloept is. Riegel 23: broggies moet bochies wezen.
  En op blz. 96 staot Arb Ernst en dat moet Arp Ernst wezen.

- Op zaoterdag 15 september 1979 organiseert de Culture-le Raod Oost-Stellingwarf een Stellingwarver Dichters-aovend m.m.v. Lamkje Hof-De Boer, Johan Veenstra, Oene Bult, Karst A. Berkenbosch en Olof de Graaff. Et begint om 20.00 ure en wodt holen in Dörpshuus "De Mande" op 'e Haule.

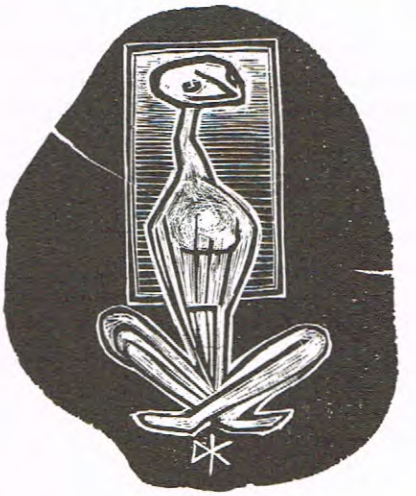

Een hooltgravure van
Dirk Kerst Koopmans

Een stokkien S T E L L I N G W A R F

De turfroute bi'j Appelsche

foto: Dick Doornenbal.

Oolde Aoltien

Oolde Aoltien, 't is mi'j wat,
alle daegen is z' op pad,
en ie moe'n niet vraogen hoe!
ze het wat van een kangeroe
as ze d'r an komt mit heur stok
in heur vaele brune rok
en heur boverst; jaoren oold
schienber is ze nooit es koold
zo wipt ze dan van huus tot huus
want bin ze hier of daor niet thuus
dan gaot ze veerder, want heur doel
is, argens effen op 'e stoel
veur de ni'jgies van de dag
en ze luustert en ze lacht
leuf mar, dat heur niks ontgaot
ze lat een aander an de praot
zo blift ze altied bi'j de tied
want een kraante lest ze niet
hier wat koffie - daor wat thee
ze redt heur knap mit de a.o.w.
ze het nooit gien kiend of kuken had
mar tantezeggers het ze zat
die kommen es - zo now en dan
ie weten nooit hoe't kommen kan
mar Tante wet - al liekt et vremd -
d'r is gien buse op 't laeste hemd
mar d'r is iene - waor ze 't goed mit mient
en wie dat is - wet zi'j alliend.

L. Hof-De Boer

Netisies bi'j Notities

Over ooldste veurkommens van sommige Stellingwarver dörpsnaemen.

Worp Tyaerda van Rinsumageest, beter bekend as Worp van Thabor - hi'j was van 1523 tot zien dood in 1538 prior van et klooster Thabor bi'j Sneek - schreef tussen 1517 en 1538 zien uut vier Boeken bestaonde Kroniek van Friesland. In et vierde Boek, dat in et Nederlaans schreven is - de ere viere bin in et Latien - en dat in et jaor 1408 begint mit een "Open Brief" van de bisschop van Utrecht waorin een kwestie tussen disse bisschop, Frederik van Blankenham, en de lanen van Stellingwarf, Schoterwarf en Oosterzee regeld wodt, staot een lieste van de 19 Stellingwarver karspelen en et deur "scheidslieden" bepaolde bedrag dat zi'j an de bisschop betaelen mossen. Disse lieste mit de naemen van alle Stellingwarver dörpen zol veur de meersten ok de ooldste vermelding in de geschiedenis west hebben, as.... wi'j die lieste van Worp nog hadden. Mar dat is jammer genog niet et geval: die is al lange leden verleuren raekt, en ik geleuve niet dat d'r nao Worp ooit iene him nog zien het. Nao zien dood in 1538 bin d'r van et haandschrift van de Kroniek verscheiden ofschriften maekt en daorvan bin een stokmennig beweerd bleven: niet allemaol hebben ze de karspellieste; daorvan bin d'r nog 19. De meersten bin schreven nao de twiede helte van de 16de ieuw, inkelde alderdeegst in de 18de. Veur diegenen die daor belang in stellen, geef ik hier even de plakken waor disse ofschriften zitten: d'r bin 11 in de Provinciale Bibliotheek van Friesland (P.B.), 3 in de Universiteitsbibliotheek van Grunningen (U.B.G.), 1 in de Amsterdamse Universiteitsbibliotheek (U.B.A.), 2 in de Koninklijke Bibliotheek in 's-Gravenhage (K.B.), 1 in de Koninklijke Bibliotheek België (Brussel), en 1 in de Deutsche Staatsbibliothek in Oost-Berlien (Berlien). En dan is d'r ok nog de versie van et Friese Charterboek (dl. I, blz. 365). Die is van de haand van Schwartzenbergh uut de 18de ieuw, en deur him, neffens zien eigen schrieven, sae-

mensteld uut twie 16de-ieuwse manuscripten, die verleuren raekt binnen. De kwestie ligt dus now zo: de oorkonde van 1408 bestaot niet meer; de kopie die Worp maekt het zo omtrent 1520 ok niet, mit as gevolg dat wi'j niet weten hoe as die naemen in 1408 d'r uut zaggen. Dr. Oosterwijk, die ofgaon is op de lieste in et Charterboek, en die zegt dat sommige dörpsnaemen van Oost-Stellingwarver dörpen veur et eerst opduken in 1408, vertelt dus niet alles, en daormit niet de volle waorhied. Dat is zeker et geval mit et rere Syochtbole, dat volgens him de ooldste vorm is van de plaknaeme Fochteloo (De Fochtel). Wi'j vienen dit Syochtbole, een slim verbasterde vorm van Fiochtloe, liek as ik al zee, in et Charterboek, mar ok in K.B. 133-C-3 en in Berlien 1860. Mar in drie ere haandschriften, P.B. 349 en 352 en in K.B. 74'j-39 vienen we Siotboele, Suidboele of Siudboele (oe staot in disse haandschriften veur een lange oo), en in weer vier eren is et alderdeegst tot Suidwold wodden. D'r weren dus nog wel een peer ere vremde naemen meugelik west veur et eerste veurkommen van de naeme!

Gelokkig weren d'r ok nog wel een peer van die haandschriften waor we oonze naeme van vandaege in herkennen kunnen. Zo bi'jglieks in de vier haandschriften van de Westfriese kopiïst Fred. Westphalen, overleden in 1561, die allegere de naeme as Siechtloe hebben, en die mit van de ooldste kopieën van Worp binnen. Hierin is de eerste letter S makkelik te verklaoren aj' weten, dat in et ooldste haandschrift alle naemen mit een "kleine letter" schreven weren, en tussen de gotische letters s en f is zoe'n betien verschil, daj' ze makkelik deur mekeer haelen kunnen. Ok tussen de o en de e is bi'j sommige schrievers haost gien verschil, en dat verklaort dan de ie veur io. Onder alle 19 ni'js nuumde haandschriften bin d'r mar twieje, die as de naeme et beste beweerd hebben: U.B.G. 125 en K.B.74-J-71 hebben beide fiochtloe (et laeste het an et begin de heufdletter F). Hoe uut disse vorm Fiochtloe et laetere Vochtele en daoruut et hedendaegse Fochtel ontstaon is, komt misschien laeter nog wel es an de odder. Veur now wol ik et laoten bi'j de opmarking, dat in de 17de ieuw ok nog wel es de naeme as Foechting veurkomt,

bi'jglieks op de kaorte van Hondius uut 1633, mar ik weet niet wat daor de betekenis van is.
N.B. Veur een kompleet overzicht van de haandschriften van et vierde boek van Worp zien Kroniek verwies ik naor de Grunninger Dissertaosie van Dr. R. Steensma van 1970 over Het Klooster Thabor bij Sneek en zijn Nagelaten Geschriften, in 't biezunder de bladzieden 134-189, en naor mien eigen studie over de Stellingwarver dörpsnaemen in Driemaandelijkse Bladen 24 (1972), nrs. 3 en 4, blz. 117-133 en 187-203, waor ik wat uutvoeriger op die karspellieste ingaon bin.

Donkerbroek

Ok mit disse naeme is in de haandschriften van Worp IV nogal es wat ommeknoeid. De vorm Dumbraech in et Charterboek van Schwartzenbergh is dudelik een verbastering van et vaeker veurkommende Dumbrueck (ik wies d'r hier even op, dat de u in disse naeme in ere manuscripten veurkomt as o). De vorm die oons dreks an et hedendaegse Donkerbroek daenken dot is Dunckerbrueck, dat mar in ien haandschrift veurkomt, n.l. K.B. 74-J-41. De meerste eren hebben Dunc- of Dunckbrueck, en omdat in et gotische schrift mar hiel weinig verschil te zien is tussen de letterkombinaosie nc en m is et hielemaol niet vremd as wi'j ok vaeke Dum- of Dombrueck tegen kommen. Op sommige oolde kaorten en ok in et Beneficiaalboek van 1542/43 vienen we ditzelde Dombroek ok wel es, en ik geleuve dat dit an Dr. Naarding et idee gaf, dat de plaknaeme Donkerbroek ofleided was van een dam, die dan in of bi'j een stok broeklaand west hebben zol; de meensken die as bi'j die dam woonden weren dan "Dammings" en et broek wodde Dammingerabroek; daor zol dan via Domger-, Donger- en zo tenslotte Donker- uut ontstaon wezen, omdat et Fries ommes "een explosieve g" hadde! Een mooi veurbeeld van wetenschoppelike etymologie! Ik geleuve niet, dat de vorm "Dombroek" ooit onder de meensken leefd het; et is, docht mi'j, een deur sommige schrievers uutvunnen vorm, die wel weeromme brocht wodden kan tot dezelde fout as die ik just nuumd hebbe in de haandschriften van Worp IV. Of de naeme now oorspronkelik Dunck- of

Dunckerbrueck west het, waog ik niet te beoordielen.

Appelsche

Ik wol dat die taelgeleerden, die neffens Dr. Oosterwijk uutdokterd hebben dat Appelsche "appelbos" betekent, ok es uutdokterd hadden, hoe as de ooldste kottere vorm Appels (in oorkonden van 1247 en 1251) de langere vorm Appelsche ontstaon kon. Et omgekeerde was ommes veule logischer west. Die taelgeleerden waor as Dr. Oosterwijk op doelde, was einliks mar iene: Dr. P. Sipma, die in et tiedschrift Fryske Plaknammen No. III, blz. 34-37 een theorie ontwikkelde, volgens welke -sche in disse naeme (in et Fries -skea) "bos of bosje" betekenen zol, en et "appel" gedielte betekende volgens him denne- of sparre-appel, en de hiele naeme "sparrebos". Wat as ik van disse theorie viene, heb ik al es uutienzet in een artikeltien in Driemaandelijkse Bladen 20 (1968), no. 4, blz. 153-160. D'r het nog een twiede taelgeleerde wat schreven over et toponiem Appelscha, n.l. Dr. J. de Vries, in zien Woordenboek der Noord- en Zuidnederlandse Plaatsnamen. Hi'j nemt wel Dr. Sipma zien uutleg van "-sche" as bos, bosje over, mar is veerder van miening dat et eerste lid Appel- ofleided is van een persoonsnaeme Appilo. Een ofleiding die neffens mi'j niet veule beter is as die van Dr. Sipma. Ik hebbe indertied zels gien miening geven over de betekenis van de naeme, mar ik wil dat now wel es een keer doen. Mi'j docht, dat wi'j hier niet zo diepe hoeven te greven om te kommen tot disse ienvooldige verklaoring: de naeme bestaot uut twie dielen: appels + che, en dat -che moe'n we dan ienvooldig zien as een ere schriefwieze veur -ge, liek as wi'j dat ok in een stokmennig ere Stellingwarver naemen vienen. Mar omdat hier een s an een g verbunnen wodt, is de kombinaosie in de spelling sch wodden. En dan betekent Appelsche dus niks eers as "streek waor appels (lees: appelbomen) gruuien".
Ik wil hier nog an toevoegen, dat d'r ok mit disse naeme in sommige van de haandschriften van Worp IV ommeraek knoeid is. Dezelde haandschriften, die veur De Fochtel Suidwold hebben, maeken van Appelsche ijpkolgae (ja, mit

een "kleine" ij) of Ypecolsgae. Misschien hebben de kopiisten hier wel docht an de twie Friese dörpen Suawoude en Ypecolga.

Makkinge.

Ik vien et jammer, dat Dr. Oosterwijk now zien eigen eerdere uutspraoken vergeten liekt te wezen. In de Opstellen over de geschiedenis van de Ooststellingwerfse Dorpen, die hi'j in 1957 veur de Ni'je Oost-Stellingwarver schreef, citeer ik disse uutspraoke (et gaot over de 12 Drentse parochies, die in 1328 bi'j Stellingwarf kwammen): "Welke die 12 parochies zijn geweest, vermeldt het bericht niet, en daarover bestaan dan ook verschillende theorieën". Hi'j verwist dan naor zien eigen wark De Vrije Natie der Stellingwerven uut 1952, en omdat d'r niet zo hiel veule meensken binnen die daolik dat boekien bi'j de haand hebben, herinner ik heur d'r an dat hi'j doedertieden de theorie van Engelen van der Veen overnam, die miende dat die 12 dörpen weren: Noordwoolde, Buil, Makkinge, Donkerbroek, De Haule, Oosterwoolde, De Fochtel, Appelsche, Else, Langedieke, Ni'jberkoop en Berkoop. Dus doe was Makkinge al veur 1328 een zelsstanige parochie volgens Dr. Oosterwijk. En wat schreef hi'j over Makkinge in de Ni'je Oost-Stellingwarver? Hi'j stelt vaaste dat de naeme niet veurkomt in de lieste van 1408 en zegt dan: ".... het komt mij namelijk vreemd voor, dat Makkinga, hoewel het behoort tot de alleroudste dorpen van onze gemeente, een van de jongere kerkdorpen zou zijn." En now schrift hi'j (onderan op blz. 86): "Voorshands moeten wij er dus van uit gaan, dat Makkinga in 1408 nog niet als zelfstandig kerkdorp bestond." Misschien wil Dr. Oosterwijk in de kommende twiede drok van De Vrije Natie der Stellingwerven een betien dudeliker motiveren, waorom hi'j zo radikaol van miening veraanderd is, en dan toegelieke ok angeven wat as neffens him die 12 parochies van 1328 dan wél weren, as Makkinge en Langedieke daor niet bi'j heurden. In dit verbaand wil ik nog es wiezen op et al nuumde wark van Dr. Steensma en van mi'j - en ok op mien artikel over die parochies van 1328: De Duodecim Parochie van 1328, in Driemaandelijkse

Bladen 21 (1969), no. 3, blz. 132-139.

De femilie Barels in Oost-Stellingwarf.

Ik heb Dr. Oosterwijk d'r al es op wezen, dat hi'j mit de naeme Aernt Barels in Oosterwoolde een vergissing maekt hadde. Hi'j het dat now verbeterd. Mar as hi'j over de herkomst van disse femilie schrift, dan herhaelt hi'j zien "rentmeester = rentenier" theorie, waor ik al van antoond hebbe, dat die niet goed was, omdat de bedoelde A. Barels, "out rentemeester", warkelik rentmeester west hadde. Hi'j was naemelik Dr. Albertus Barels, Rentmeester-Generaal van de Domeinen in Frieslaand. Dr. Oosterwijk verwist wel naor mien Van Terwisga tot Willinge Prins, mar as hi'j ien bladziede veerder lezen hadde as die blz. 17-19, dan had hi'j beter weten kund.
Over de herkomst van de femilie Barels zegt hi'j now nog percies etzelde as in zien eerdere wark. Op blz. 159-160 zegt hi'j dat et wel "inheemse" boeren west binnen, die as in Oosterwoolde tot grote riekdom kommen weren. Now, dat laeste is waor: ze bin slimme riek wodden, mar dan wel deur een peer huweliken mit Terwische-dochters. Een hiele tied leden - et moet in 1976 west wezen - hebbe ik een stokkien in de Ni'je Oost-Stellingwarver schreven veur de kopers van mien boekien over Terwisga om d'r op te wiezen, dat de heer E. Pelinck uut Norg uutzocht het, dat oonze eerste Aernt Barels uut Norg kwam en vandaor "was getrouwd naar Ooststellingwerf" mit Magdalena van Terwisga! (Zie Pelinck zien artikel in Spint Arwt'n van 1976, nr. 4, blz. 129-130).
Et is wel haost nooit te vermieden dat d'r in drokt wark fouten sloepen, en dat zal dan ok wel de verklaoring wezen veur de verkeerde naemen S.J. v.d. Bult (blz. 26) en H.I. Reinders (blz. 28). Dat mos wezen G.(veur Geert)J. v.d. Bult en H.J.(veur Jans) Reinders, waor ik overigens wel bi'j antekenen wol, dat dezelde fout S.J. v.d. Bult ok al ston in et artikel van Dr. Oosterwijk in Nieuwe Drentse Volksalmanak 77 (1959), blz. 138-145, over de Reserve Kas van Appelsche.
Ik wil now eindigen mit te vraogen an Dr. Oosterwijk, waor

as die naeme Oosterloo veur de boerderi'je Hooch Appelsche, floreen nommer 2, weg komt. Ik hebbe d'r hiel wat zuken naor daon, mar nargens heb ik daor een vermelding van vunnen. Of is Dr. Oosterwijk in disse kwestie ok ofgaon op etgene W. de Jong daorover schreven het (Fryske Plaknammen Nr. X)? Mar die het ok nooit zegd hoe as hi'j an die naeme kommen is! Dat disse plaetse et "stamslot" van de femilie Oosterloo west het, is onmeugelik: de eerste Oosterloo (Lammert Lefferts) kwam in et laest van de 18de ieuw (om 1795 henne) uut de gemiente Vledder (Doldersum) naor Appelsche. Een "stamslot" zoj' daor dan ok zuken moeten.
Mit de Hoogeveens in Appelsche is et haost krek zo: veur 1811 het d'r nooit iene mit disse naeme op de boerderi'je 't Hoogeveene (Appelsche, No. 1) woond. De eerste Hoogeveen in Appelsche die ik vunnen hebbe was Theunis Hendriks, die in 1798 "bruiker" (d.i. meijer of pachter) was van de plaetse 't Hoogeveene (no. 1). Hi'j verklaorde in 1811 in Berkoop, dat hi'j bleef bi'j de naeme Hoogeveen as femilienaeme. Hi'j wodde doe dus al bi'j die naeme nuumd. In de registers van de Burgerlike Staand in Oost-Stellingwarf wodt hi'j vermeld as geboren in + 1753, onbekend waor. Hi'j is wegraekt op 13 augustus 1813 in Appelsche, waor hi'j trouwd was mit Antje Pieters Eisinga, geboren + 1759 in Appelsche, dochter van Pieter Eises en Beertien Jans. Ze was een zuster van Wilt Pieters Eisinga, eigenaor van twie of drie boerderi'jen in de Boerestreek. Hi'j hadde gien kiender en leut al zien bezittings nao an de kiender van zien beide zusters, en daor weren drie zeunen van Theunis Hendriks Hoogeveen bi'j: Hendrik, geboren in De Fochtel in 1795, Pieter, geboren in Appelsche in 1801; die bleef ongetrouwd, en Eise, geboren in 1802, ok in Appelsche en ok ongetrouwd. In de Successie-memorie van Wilt Pieters Eisinga van 1825 wo'n disse drieje nuumd as arbeider, en boerezeune. Mar van een veerder verbaand mit de plaetse 't Hoogeveene is mi'j nargens wat bleken.

Naarden, juni 1979

G.P. Mulder

Zonder zille

Et spoor van golven
dat oons volgt
over de vlakte van
waeter en waeter,
waaiert in reenfels
uut naor et laand
in de diezige veerte.

Dommiet doemt et nog
verzonken eilaand
van de stilte op,
waor oons leven zonder
zille veerdergaot,
de hakke niet meer tegen
de spoorstok slaot!

Jan van Overtjonger

de ovend

een uutgifte van de Stellingwarver Schrieversronte,
Postbusse 138, 8430 AC Oosterwolde
till. 05160-4533

Adm.: Johan Veenstra, Binnenweg 3, Nijeholtpade

Red.: Henk Bloemhoff, Bovenweg 15a, Nijeberkoop

„De Ovend" komt ien keer in de twie maonden over de heerd
bi'j de leden van de Stellingwarver Schrieversronte
Lidm./ab. (tegere) kost f12,50 in 't jaor

Baankno. 29.98.07.711
Girono. 831523 van de Coöp. Voorschotbank Oldeberkoop
t.g.v. Stellingwarver Schrieversronte no. 711